

Samlet oversikt over alle SOP-artikler om

Paul E. Ritter

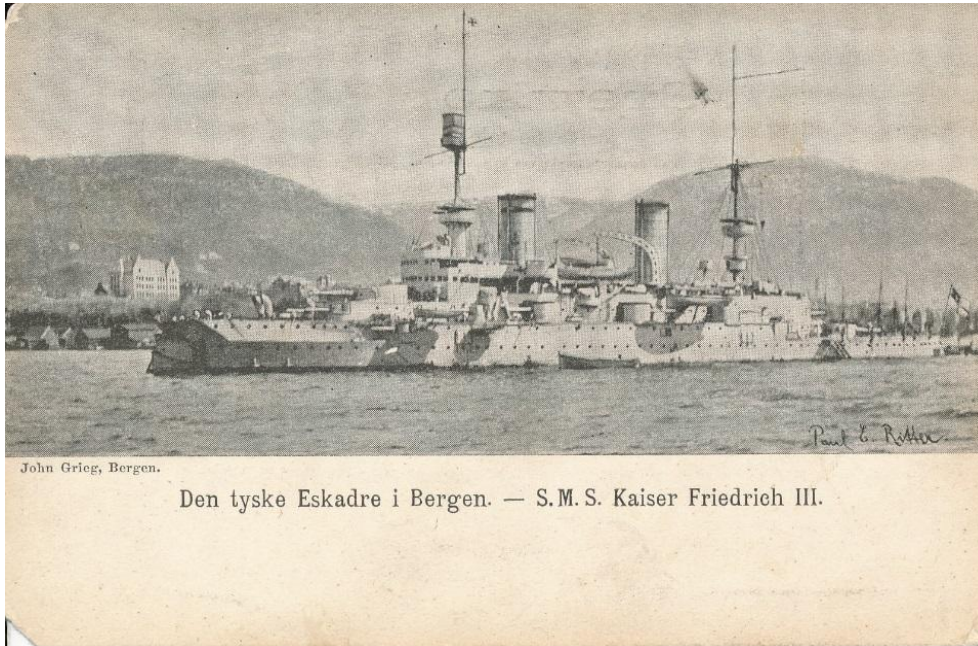
Tabellen under er innholdsfortegnelse i dette dokumentet som tar med alle artikler vi har hatt i Samling Om Postkortet siden vi startet opp i 1984 – uavhengig om artiklene omtaler de seriene vi har laget registreringslister for eller ikke. Artiklene er ikke oppdatert, selv om vi har fått ny kunnskap underveis. Endringene vil kunne leses ut av registreringsoversiktene.

SOP #	Artikkel	Forfatter	Side
68/2017	Paul E. Ritter	Vidar Flesland	2
84/2021	Paul E. Ritter	Magne Botnedal	6
86/2021	Paul E. Ritter - 2	Magne Botnedal	8

Paul E. Ritter

Av Vidar Flesland

Paul E. Ritter var født i Schwerin i Mecklenburg i 1877. Han kom til Bergen før 1900. I folketellingen for det året finner vi han i Welhavensgate 29 som ugift kontorist. Han skal rundt 1902 ha begynt i litografære hos Grieg Boktrykkeri.

På dette kortet fra John Grieg, Bergen står signaturen Paul E. Ritter nede til høyre i bildet. Kortet er datert 1910, men har udelte bakside, så det er trolig utgitt i den tiden Ritter var hos Grieg. Takk til Nils Eileng for utlån av kortet.

I 1905 startet han så egen virksomhet. I Norsk Kundgjørelsestidende 27/6-1905 heter det «Paul Eduard Ritter, bopæl Leppen, Tyskebryggen, agter at drive handel her i byen under firma Paul E. Ritter.», og i adresseboken for samme år finner vi ham oppført som kjøpmann med adresse Leppen, Tyskebryggen. I 1905 var han medforfatter for en «Grønsagekokebog» utgitt av Bj. Klausen, og begynte egen forlagsvirksomhet med utgivelse av postkort. Om han oppholdt seg i Bergen hele tiden er litt usikkert. Med unntak av 1905 har jeg ikke funnet ham i adressebøkene for Bergen mellom 1901 og 1909, og jeg har heller ikke funnet giftermålet med Inga Sivertsen i 1907 i kilder fra Bergen. Men på postkortene er utgiveradressen hele tiden Bergen, så jeg antar han hadde tilhold her. Før folketellingen i 1910 hadde han flyttet til Strandgaten 16 der han bodde i 3. etasje i huset til bokhandler Floor.

I billedsamlingen til Universitetsbiblioteket i Bergen (UBB) finnes et album som viser hjemmet og kontoret hans der i 1913. Mitt inntrykk er at bildene viser et relativt velstående hjem, og det tyder på at forlagsvirksomheten må ha gått relativt bra. Blant bildene er det et fra Ritters kontor jeg synes har spesiell interesse for oss postkortsamlere (se motstående side). På relativt begrenset plass hadde han det som trengtes for å drive forlaget. I hyllen er det stablet opp lageresker med postkort. Selv om bildet er noe kornet i stor oppløsning, kan noen av kortene kjennes igjen, og en kan også se at eskene er merket med kortenes nummer. Legg også merke til logoen på stolene. En variant av denne finnes på noen av de tidlige postkortene.

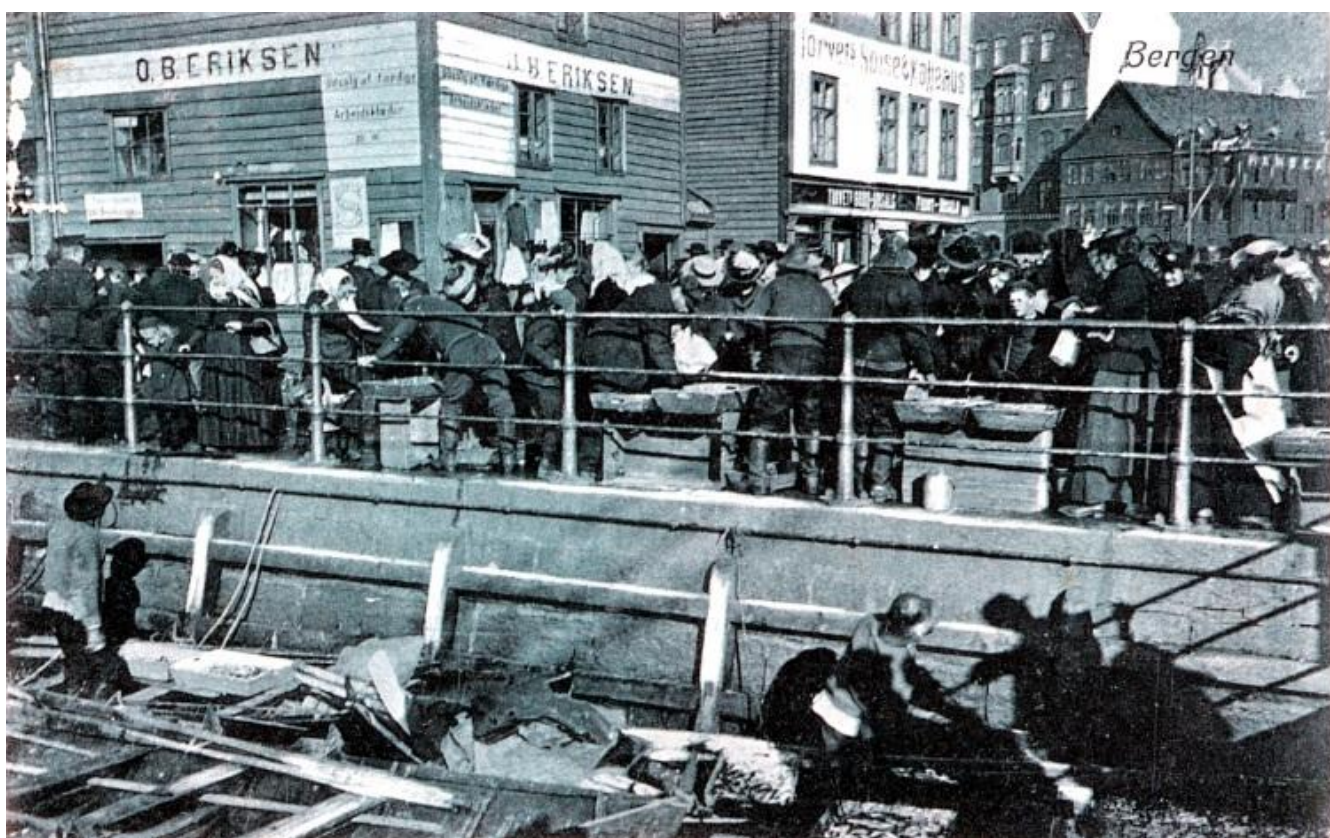
Portrett av Paul E. Ritter (1877-1957).
Utlånt av Universitetsbiblioteket i Bergen.

*Paul E. Ritters kontor i Strandgaten 16.
Utlånt av Universitetsbiblioteket i Bergen.*

Gudvangen (Narofjord). Paul E. Ritter, Bergen. 3. Grønnlig fargetone. Postsendt 1907.
Logo 'PR' og datering '1905' nede til høyre.

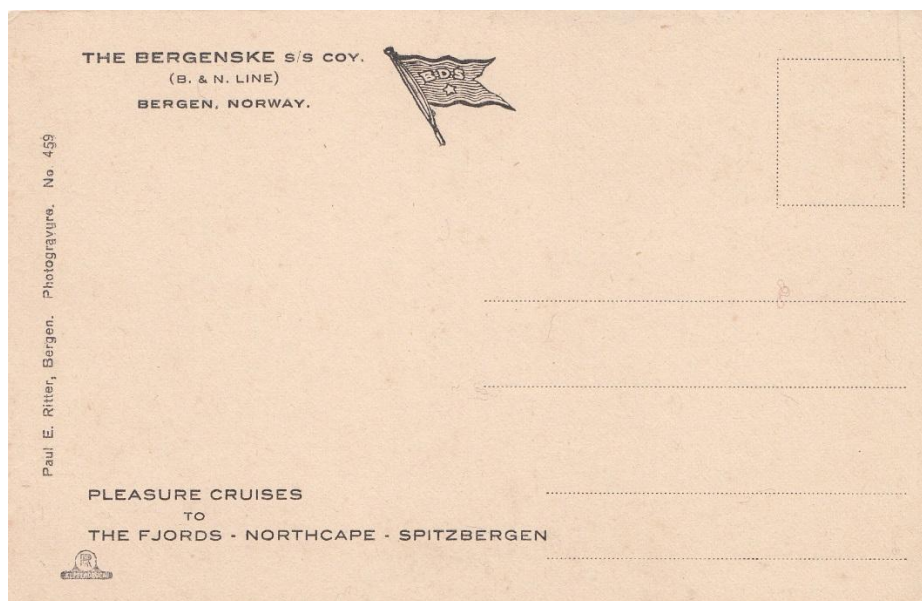
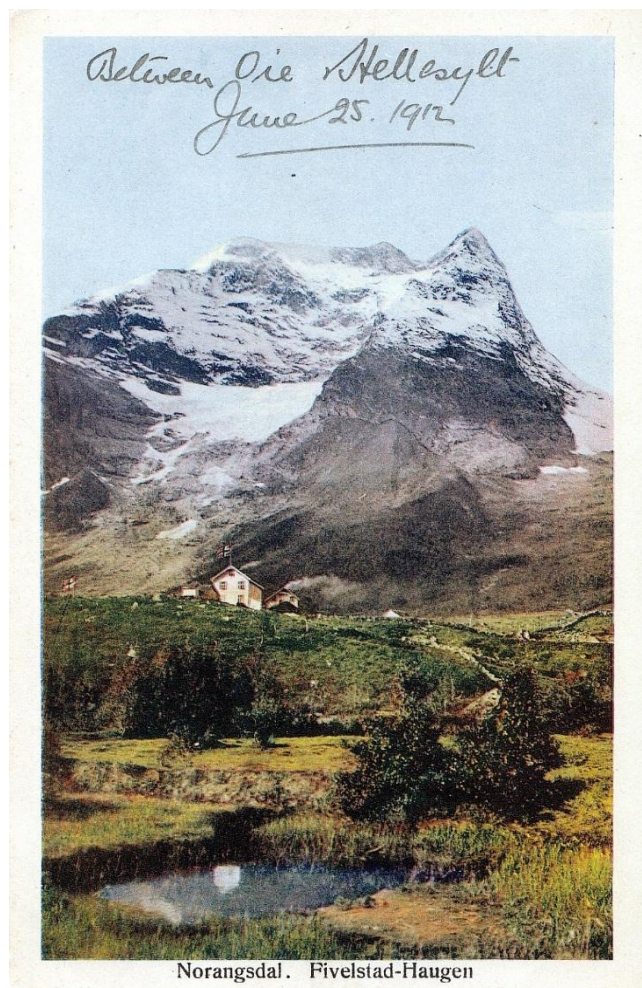

Bergen. Paul E. Ritter, Bergen. 23. Grønnlig fargetone. Postsendt 1906.
Trykket hos Knackstedt & Näther, Hamburg.

Høyeste nummer jeg har observert i denne typen trykk er 452. Motiver og numre er gjenbrukt i flere serier. Unntaket er fargekortene i «halvtone» der det er lagt til 1000 i serienummer, slik at f.eks.kortet over der har fått nummer 1023.

Ritters postkort skiller seg ut ved at de i de første årene er trykket i ulike fargetoner, og senere i fotogravyr/kobbertrykk. Mitt inntrykk er at resultatet ikke faller helt i smak blant dagens postkortsamlere, og når mange av motivene også er relativt kjedelige har vel ikke disse kortene vært blant de mest etterspurte i våre dager. Et unntak er kanskje kortene i «halvtone»-fargetrykk. Men de mange opplagene som finnes, det relativt store antallet kort i som er bevart og inntrykket av et relativt velstående hjem, tyder på at Ritter må ha hatt en viss suksess i samtiden. Hans anerkjennelse som fotograf understrekes også av at han i 1911 fikk bidrag fra Nordenfjeldske og Bergenske dampskipsselskaper og Norske statsbaner for å ta bilder som skulle brukes i «Kaiserpanorama» i Berlin. Bestillingen var på 5 serier på 50 bilder hver. «Kaiserpanorama» var en av datidens viktige kanaler for å trekke turister til Norge.

Paul E. Ritter, Bergen. No. 1342. Norangdal. Fivelstad-Haugen. Datert 1912.

Adresseside av Paul E. Ritter, Bergen. No. 459. Fra Tromsø. Photogravure trykket hos Rotophot, Berlin. Reklametrykket for «Bergenske» tyder på at dette er utgitt i sammenheng med oppdraget for «Kaiserpanorama».

Høyeste nummer jeg har observert av Photogravure-kortene er 535. Ritter utga også fotogravure-motiver i litt større format uten postkortbakside

I 1914 ble Ritter kalt til krigstjeneste for Tyskland, og da den store Bergensbrannen i 1916 ødela hjemmet i Strandgaten, ble det til at familien ble værende i Hamburg der Ritter døde i 1957. UBB har for øvrig også et album fra hjemmet deres i Hamburg.

Kilder:

facebook.com/billedsamlingen-132221843465746 (innlegg fra UBB 22/4-16)

lokalhistoriewiki.no/index.php/Paul_Eduard_Ritter

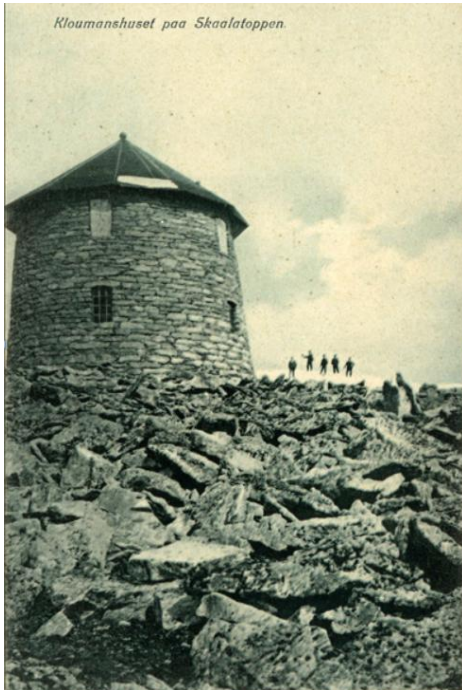
Nils Eileng

Egne kort

Paul E. Ritter

Av Magne Botnedal

Vi fikk nylig en henvendelse fra medlem Dag Tancred Elgvin:

Kortet med Skålatårnet er utgitt av Paul E. Ritter i Bergen. Nr 16. Vet dere når Ritters kort ble utgitt? (og spesielt dette).

Såne oversikter over når ulike serier er utgitt, ville jeg satt pris på å få i bladet. Objekt 48.

Etter å ha gjort noen undersøkelser i egen samling og på nettet, svarte vi:

Vi liker å få slike både for å vite hva medlemmene vil vi skal skrive om, og selvsagt lære mer om postkortenes historie.

Vi vet ikke mye om Paul E Ritter, annet enn det som finnes på Wikipedia: https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Paul_Eduard_Ritter. Basert på det som står der, var han både litograf og fotograf, og begynte etter en tid som kunstforlegger – og dermed utgiver av postkort. Etter en tid er en upresis angivelse, men basert på de få Ritter-kortene jeg har, må dette ha vært 1905 eller like etter. Den tidligste avstemplingen jeg har, er 1906 – og de fleste av dem har jeg

1906-1909 som sannsynlige utgivelsesår. Jeg har kort med numre 17, 18, 19, 23 og 25 – som har det til felles at de enten er litografert/lystrukket med en blåtone eller sepia. Hvis ditt Nr 16 er fra samme serie, noe det sannsynligvis er, er dette fra hans tidligste produksjon – dvs ca 1906. Bildet kan selvsagt ha vært tatt noen år tidligere, mens han enda var ansatt hos Grieg Boktrykkeri.

Redaksjonens hukommelse er noen ganger kort, svært kort, da vi faktisk har skrevet om Ritter i SOP #68, forfatter Vidar Flesland. Vidar skriver om Ritters karriere som fotograf og postkortutgiver, og henviser også til billedsamlingen til Universitetsbiblioteket i Bergen som har et album som viser hjemmet og kontoret hans. Bildene kan søkes opp på www.marcus.uib.no.

PIVs kasserer Tor Myklebust som jobber som bibliotekar, har funnet frem mange artikler fra aviser. Vi vil komme tilbake til disse i desemberutgaver, samt bilder fra UiBs billedsamling. For nye medlemmer tar vi med noe av det lille Wiki'en skriver om Paul Eduard Ritter tar vi med at han var født i Tyskland i 1878 og døde i Tyskland i 1957. Han kom til Bergen i 1900, og giftet seg i 1907. Han var litograf og fotograf, og begynte i 1902 som litograf i Griegs Boktrykkeri. Han var en meget dyktig fotograf og fotograferte over hele Norge og på Svalbard, og utga postkort og bilder i større formater i kunstmapper (fotogravyrer). Han ble i 1914 innkalt til krigstjeneste i Tyskland, og da hjemmet hans brente i 1916, bosatte han seg i Hamburg etter krigen.

Herved anmeldes, at undertegnede Paul Eduard Ritter, bopæl «Leppen», Tyskebryggen, under firma

Paul E. Ritter

agter at drive handel her i byen.

Bergen den 7 juni 1905.

Paul E. Ritter.

Registreret idag.

Bergens magistrat, 2 afdl., 7 juni 1905.

H. Lund.

(1,17)

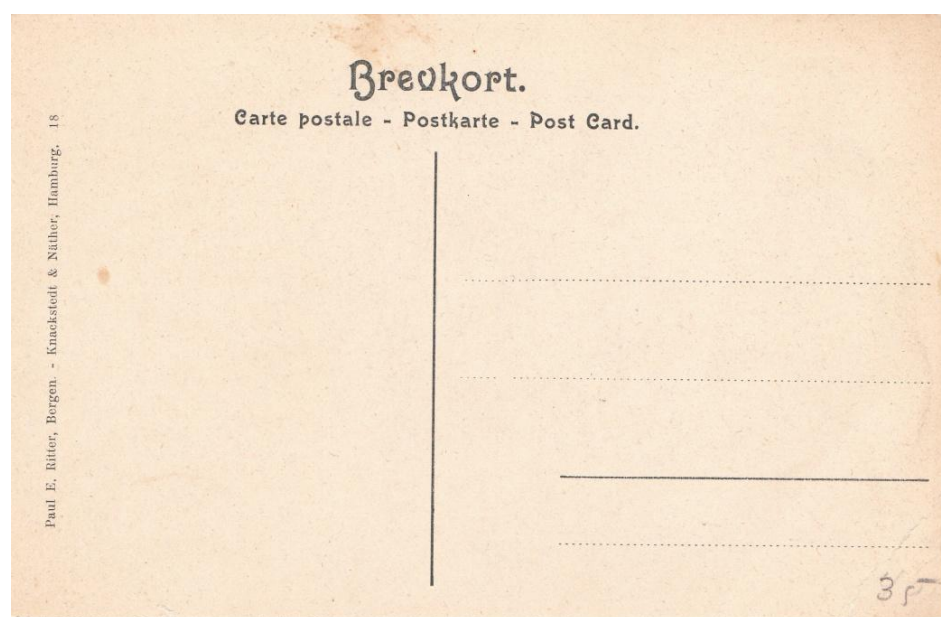
C. O. Christensen.

T.v. fra Norsk Kunngjøringstidende 27. juni 1905, som viser tidspunktet Ritter starter sin virksomhet i Bergen. Det sier ingenting om type virksomhet, som i tillegg til det Wikipedia nevner, også inkluderte produksjon av stereoskopiske og også en eller flere bokutgivelser.

Over: Bergen, Paul E. Ritter, 17, i sepia. Motivet er ytterste del av Vågen, før Skoltegrunnskaiaen ble bygget.

Vi tar med baksiden av et av kortene fra denne perioden, 18, med påskrift Paul E. Ritter, Bergen – Knackstedt & Näther, Hamburg. Dette har samme adressedel vs tekstdel proporsjoner, så med Carte Postale med i tillegg, tyder dette på at disse kortene er fra ca 1906.

Det hadde vært artig å følge opp Dags ønske om å registrere disse kortene, og evt serier, så om ikke noen har en god oversikt allerede, send inn dine registreringer til sop@postkort.club og vi skal påta oss å lage en oversikt til neste blad, i alle fall over de seriene vi klarer å identifisere. Ta i så fall med tittel, nr, stemplet år, type bakside og med/uten hvit kant.

Vidar hadde i sin artikkel med et motiv fra Nordangsdalen, No. 1342, som er datert 1912. Ritter holdt på frem til 1914, så han kan dermed ha produsert så mange som 1.500 postkort, som er for mange til å ta med i bladet. Men får vi nok henvendelser, kan vi kanskje sammen rekonstruere deler av de første 100-150 motivene.

Vi kommer uansett tilbake med en oppfølgingsartikkel, der innholdet i tillegg det som allerede er nevnt, er avhengig av hvilke tilbakemeldinger vi får fra våre medlemmer.

Paul E. Ritter – 2

Av Magne Botnedal

På oppfordring fra Dag Tancred Elgvin hadde vi en artikkel om Paul E Ritter i SOP #84, der vi oppfordret medlemmene til å sende inn sine registreringer. Vi fikk svar fra Nils Terje Skylstad, Ole Georg Nordli, Per Otto Vold i tillegg til input fra Vidar Flesland.

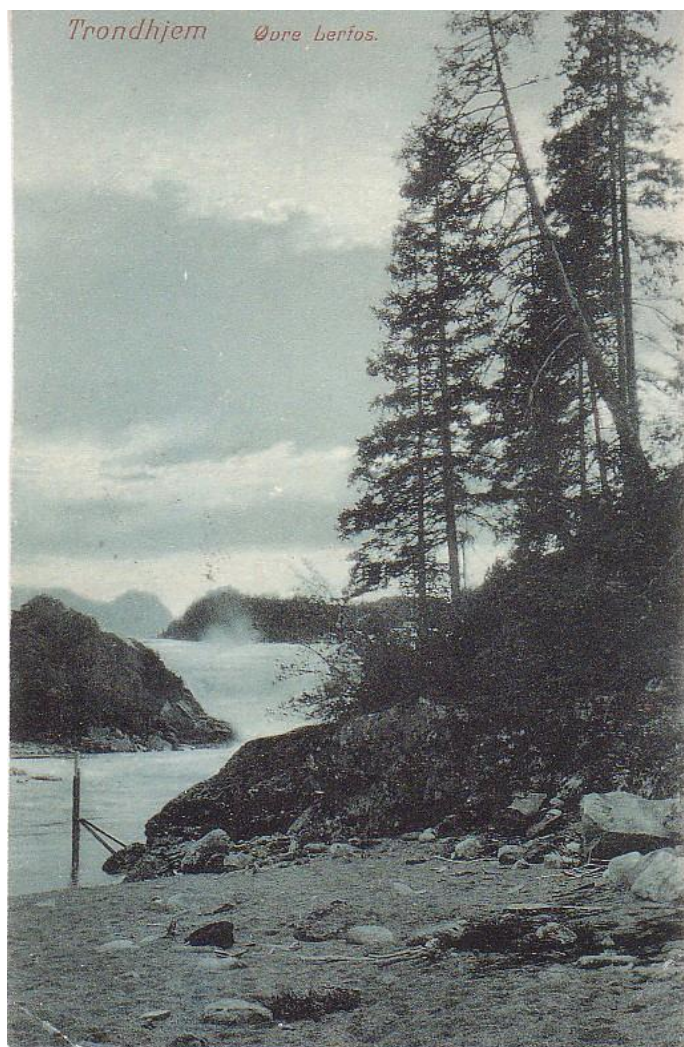
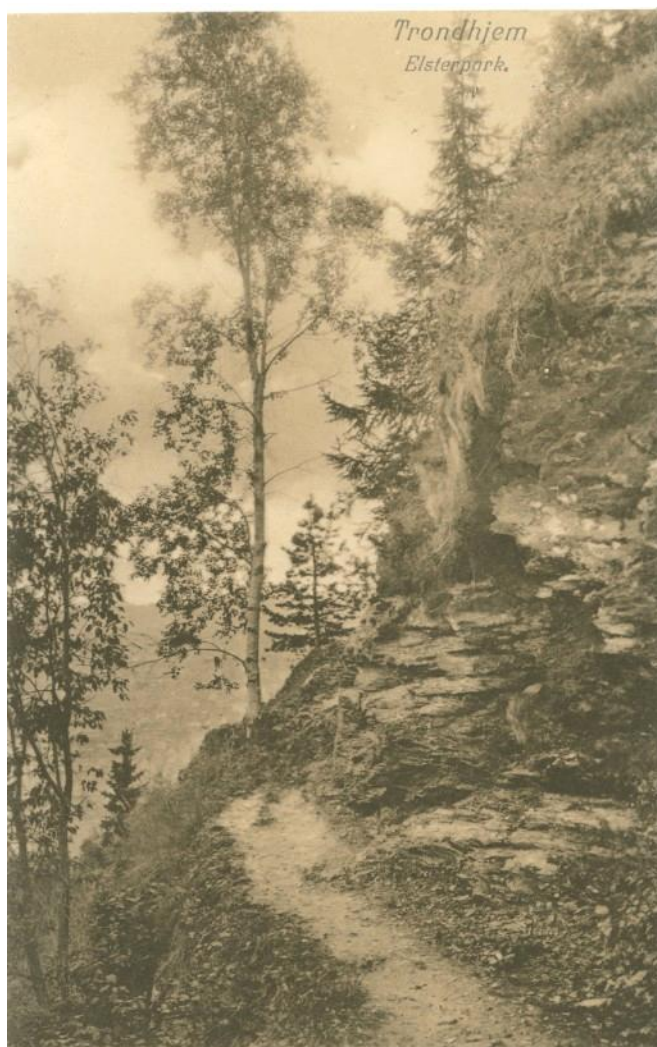
Over: Dette bildet av Paul E Ritters kontor i Strandgaten, utlånt av Universitetsbiblioteket i Bergen, var Vidars inspirasjon til den første artikkelen vi hadde om Ritter, i SOP #68.

Per Otto var førstemann som kom med tilbakemelding med en lang liste over postkort fra egen samling. Fylkene som er representert i hans Ritter-samling, er Oppland, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, i tillegg til flaggkort og kort fra Spitsbergen. Nils Terje kom med en liste av kort fra Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal, og til sist Ole Georg med en liste over kort fra Trondheim.

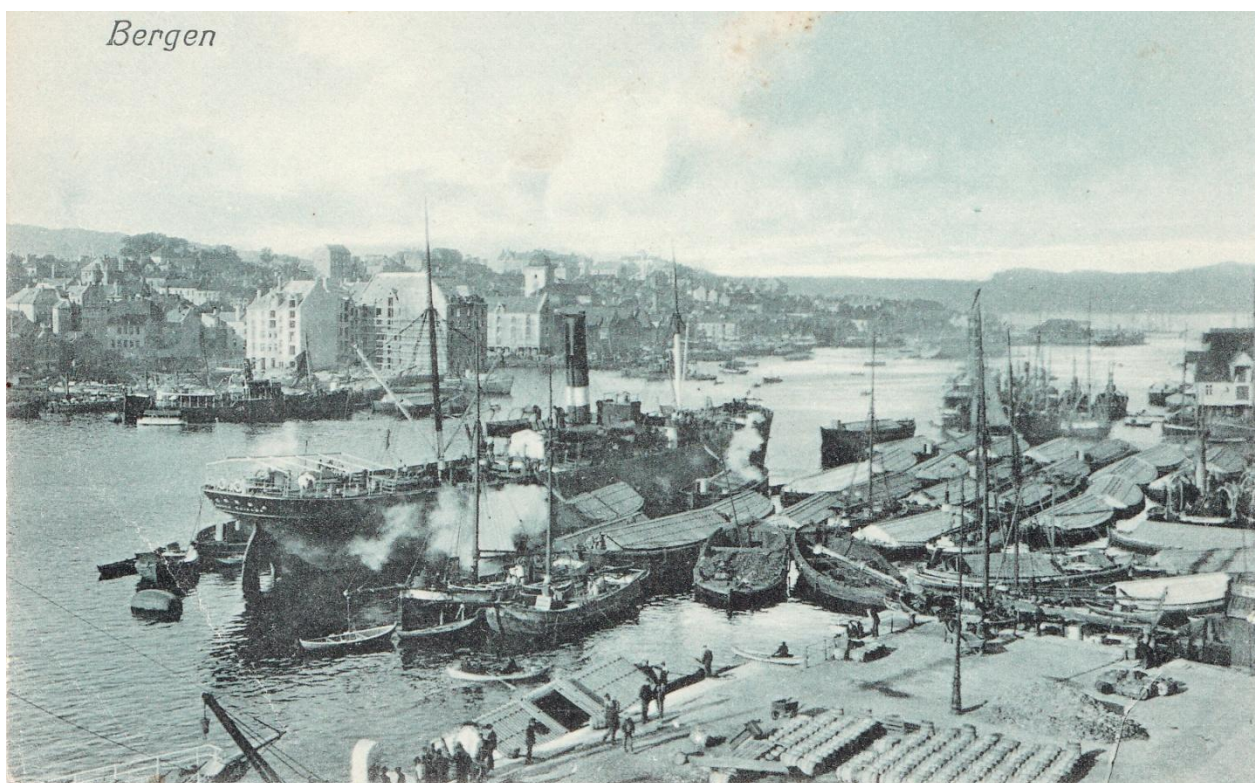
Den geografiske spredningen av hans motiver er da primært fra Rogaland til Sør-Trøndelag med noen avstikkere her og der, noe vi skal komme mer tilbake til. Vidar hadde en god oppsummering av Ritters postkortproduksjon i SOP #68:

Ritters postkort skiller seg ut ved at de i de første årene er trykket i ulike fargetoner, og senere i fotogravyr/kobbertrykk. Mitt inntrykk er at resultatet ikke faller helt i smak blant dagens postkortsamlere, og når mange av motivene også er relativt kjedelige har vel ikke disse kortene vært blant de mest etterspurte i våre dager. Et unntak er kanskje kortene i "halvtone"-fargetrykk. Men de mange opplagene som finnes, det relativt store antallet kort i som er bevart og inntrykket av et relativt velstående hjem, tyder på at Ritter må ha hatt en viss suksess i samtiden.

Personlig synes jeg de første kortene i ulike fargetoner er interessante – og er for meg klart samleverdige. Ritters motiver er som regel naturskildringer, gjerne fra litt avstand, men sjeldent med folkeliv og interessante gatemotiver.

Over: To kort fra Ole Georgs samling, den første i sepia fargetone, Trondhjem Elsterpark, uten kortnummer, og det andre Trondhjem, Øvre Leros, Nr 28 – i grønnlig fargetone (vises ikke så godt her). Her er det med mye trær, noe de fleste andre fotografer bryr seg mindre om. Under Bergen Nr 18, i blålig fargetone (egen samling).

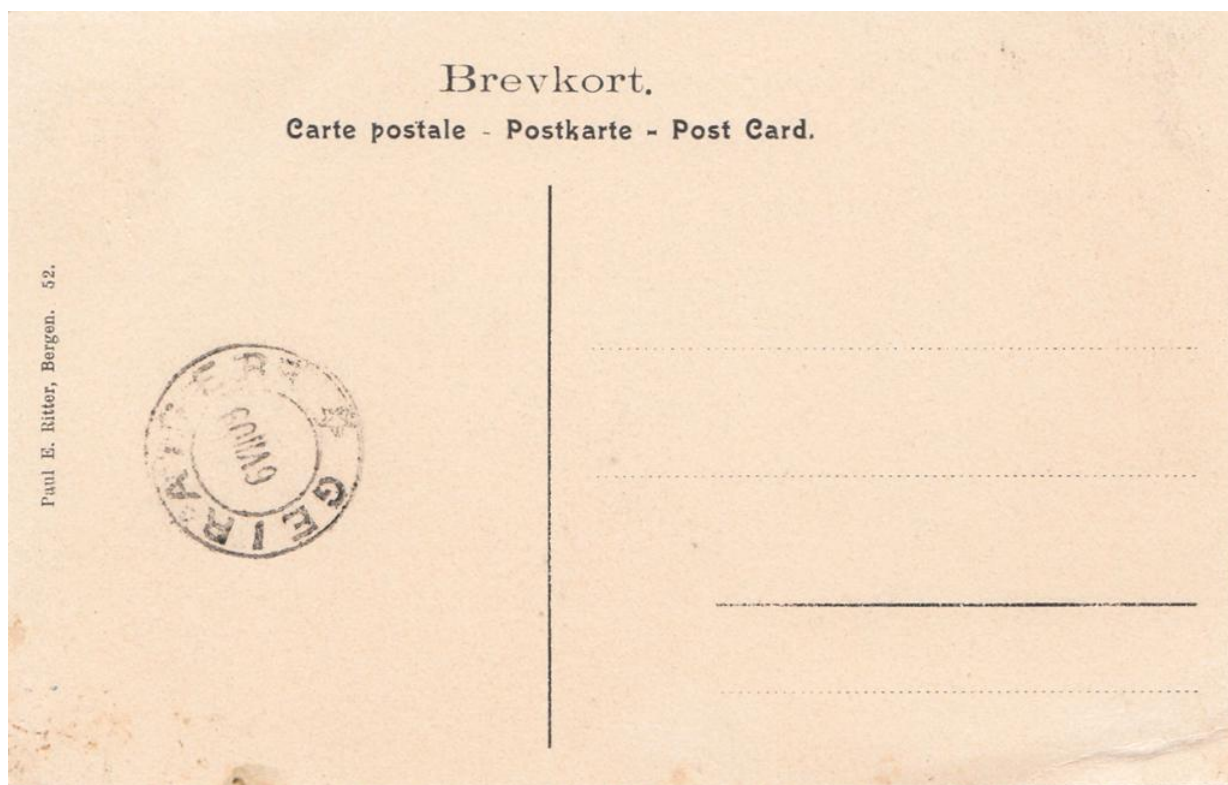

T.v. samme motiv, "Bergen Fra Nordnes", begge nummer 259, men i ulike opplag, der den øverste er i brunlilla fargetone og det nederste i grønnlig. Skannere sliter med disse fargenyansene, så gjengivelsene avviker en del. Den nederste er overstyrt, så fargetonen stemmer bedre – men skal være mer blågrønnlig.

Fargenyansene Ritter brukte i starten er helt klart hans særpreg. De jeg har av denne typen, har alle Carte Postale på baksiden, dvs de er fra tiden fra ca 1906 til 1908, der nummer 259 er det høyeste nummeret jeg kjenner til for denne typen..

Hvor mange kort har så Ritter gitt ut? Vidar mener ca 550-600. Men det finnes jo kort med høyere nummer, så hvordan henger det sammen? Det kommer vi tilbake til.

Foregående side: Baksidetype 1 c/d, der Brevkort har annen font enn Carte Postale – Postkarte – Post Card har samme font. Utgiverdata er “Paul E. Ritter, Bergen nnn.”

Type 1 a/b var vist i SOP #84, men vi viser under forskjellene. Denne typen har i tillegg med et Hamburg-trykkeri i utgiverdata, så han produserte ikke de aller første kortene selv. Type 1 b/d, er dermed samme Brevkort-font, men da uten eksternt trykkeri.

Paul E. Ritter, Bergen. - Knackstedt & Näther, Hamburg. 18

Brevkort.

Carte postale - Postkarte - Post Card.

Gudvangen.

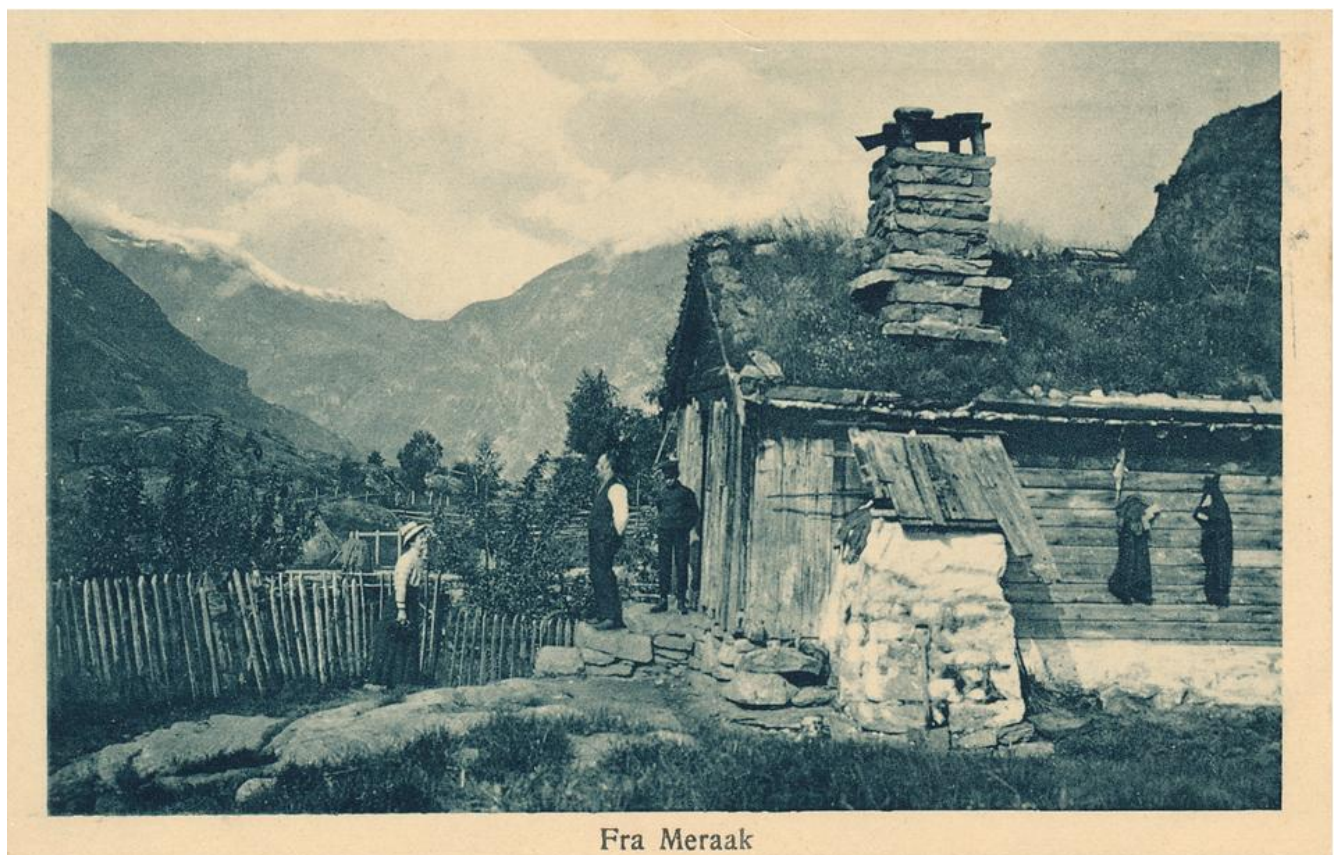
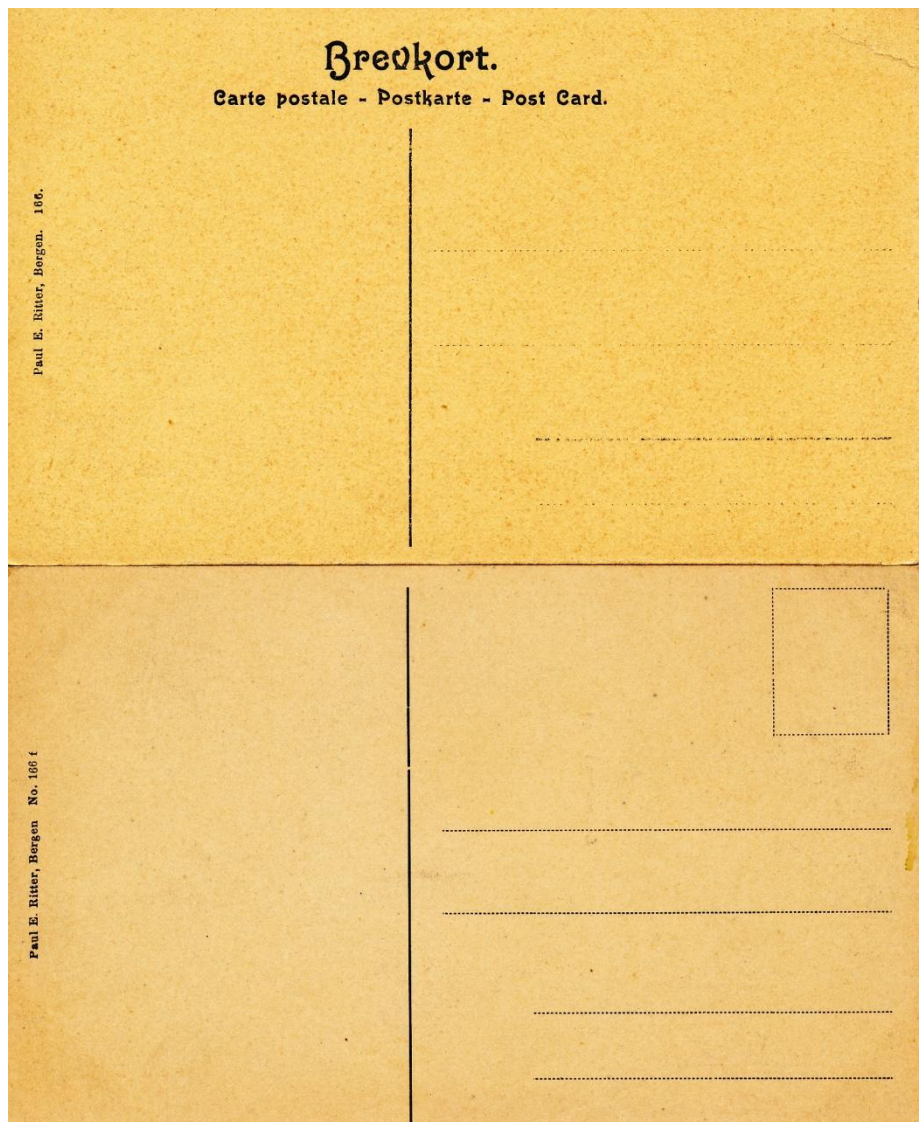
Gudvangen

Foregående side: Vidar nevnte i SOP #68 at "halvtone"-kortene har sammenfallende nummer med S/H-utgavene, med den forskjellen at det er lagt til 1000 i nummeret. Per Otto har kommet med et eksempel, Gudvangen med hhv. nummer 166 og 1166.

T.h. 166 er type 3, der forsiden ikke lenger er fargetone-trykk, men foto-gravyr/kobbertrykk – med hvitt ramme. Baksiden er lik 1 b. Den fargelagte versjonen, Nr 1166, er type 4.

Under: Et atypisk Rittermotiv, et nærmotiv med oppstilte statister, Fra Meraak No. 357, også fra Per Ottos samling.

På neste side vises deler av baksiden tar vi med baksiden av kortet, som har med en reklame for BDS, Bergenske Dampskipsselskab.

D/S. »VEGA«, »MIRA«, »NEPTUN«
S.Y. »IRMA«.

DET BERGENSKE DAMPSKIBSSKAB
BERGEN.

Paul E. Ritter, Bergen No. 887

Vi har sett flere kort med reklame for BDS, men med andre vignetter, som vist i SOP #68.

Under: Ritter samarbeidet også senere med BDS, i tillegg til Nordenfjeldske, som Tor Myklebust har funnet frem til i avisklippet under fra Trondhjems Adresseavis, 27. Mai 1911. Den ambisiøse planen som omtales, ble nok underveis parkert av WWI – en krig som Ritter også ble innkalt til.

Norge som turistland.

Nordenfjeldske og Bergenske reklamerer.

Som tidligere meddelt har Nordenfjeldske og Bergenske dampskibsselskaper samt Norges statsbaner i forening ydet bidrag til en tysk fotograf Paul E. Ritter, for at han i sommer kan reise rundt i Norge og ta bilder som skal sendes til „Kaiserpanorama“ i Berlin, som foreviser stereoskopiske bilder fra de forskjellige verdensdeler.

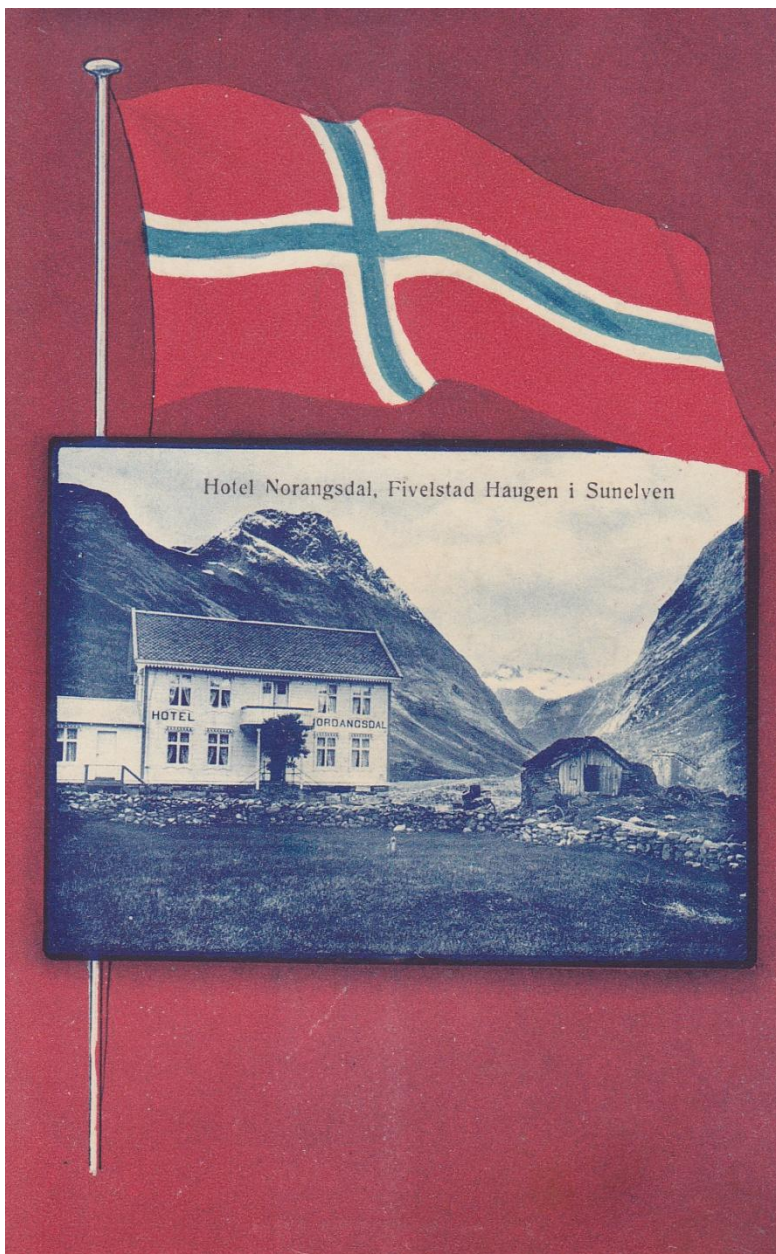
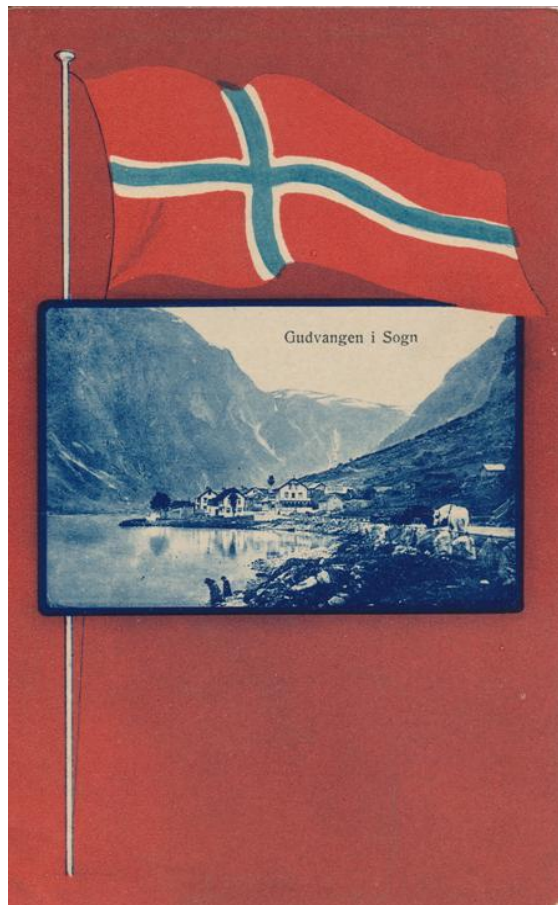
Meningen er, at der skal leveres 5 serier, hver paa 50 bilder, og bildene vil bli hentet fra Bergensbanen og de to dampskibsselskapers turistturer. Serierne skal leveres gratis til „Kaiserpanorama“, som har over 200 filialer rundt om i de forskjellige europeiske lande, og som da besørger al reklame for bil-

derne i sin egen interesse. At denne reklame er lønsom for Norge, vil fremgaa av følgende regnestykke. Selskapet lar bildene forevise i en uke paa hvert sted, og reklamen vil koste det 50 Mark pr. uke. Det kan nævnes her, at programmene indeholder en utførlig beskrivelse av de egne som forevises i stereoskopet.

Naar saa selskapet garanterer, at hver serie skal forevises paa 200 forskjellige steder i løpet av 10 aar, og der efter planen skal være 5 serier, blir selskapets reklameomkostninger 100,000 Mark, og denne reklame er til Norges fordel. Anskaffelsen av bildene vil bli omkring 1 procent av dette beløp.

Det tyske „Kaiserpanorama“ er aapent hele dagen, og det er mode at besøke det. Der kan man dagen lang se folk som planlegger sine reiseruter for sommeren og benytter anledningen til at vælge det bedste. Det ser ut til at være en god tanke som her blev realiseret.

Ritter ga ut samme motiv i svært mange varianter som vi har sett på side 33. Per Otto har ikke mindre enn 4 varianter av dette motivet, med og uten ramme, fargelagt og som vi ser under t.v., som en vignett i et flaggkort. Kortets tittel er da endret til “Gudvangen i Sogn”, og har nr 166f.

Over t.h. Et interessant steds kort som vignett, “Hotel Norangsdal, Fivelstad Haugen i Sunelven”, et kort fra Nils Terje, som skriver: “Eg sender ved ein scan av 337f, som viser at det gjengir nr.337 omkransa av det norske flagg. Tilsvarende for 341f og 341. Kan f stå for flagg?”

De kortene vi har kildemateriell på, dvs 166/166f, 337/337f, 341/341f og 375/375f, tilsier at svaret på Nils Terjes spørsmål er ja, noe også Vidar bekrefter. Det kan ikke ha vært mange av disse, da de er relativt sjeldne. Vi tar med noen flere av Nils Terjes kommentarer

Det spesielle er det høge nummeret 1342. Det same som Vidar Flesland viste i SOP #68. Kan det høge nummeret ha noko med at det er fargekort, og dermed seint utgitt? Finst det mange kort som er fargelagt, og kan dei ha eigen nummerserie? Red.komm. Nei, ikke egen serie som redegjort for på side 34.

Når det gjeld tidfesting, verkar det som korta med bakside Brevkort Carte postale er den eldste serien, som nemnt i SOP #84. . Men ingen av mine kort har noko påskrift om Knackstedt & Nãther, Hamburg, som angitt i SOP #84.

Som det framgår av eitt av korta frå Norangsdal, gjekk der eit ras i 1908. Nærare bestemt 26.mai. Det kan tyde på korta med nummer på 300-talet kan vere frå 1908/1909.

Det er litt vanskelig å snakke om serier for Ritters postkortutgivelser da han har brukt stigende numre i kronologisk rekkefølge i takt med utgivelser. Ulike typer gir kanskje et mer korrekt bilde, i en lang serie? Basert på Vidars og Per Ottos data, er høyeste kjente nummer 535, om vi ser bort fra fargekortene som har et ekstra 1-tall foran opprinnelig nummer.

Motivene er senere gjenbrukt med ny trykktype, med kanter, med farge og som vignetter i fargekort. Så de ulike seriene, om vi skal kalle dem for det, er inkorporert i den ene lange serien. Det er kanskje mer korrekt å kalle "seriene" for typer, noe vi gjør et forsøk på å definere under – som neppe er fullstendig, men i det minste et grunnlag for senere revisjoner:

Type	Kant	Trykktype	Kommentar	Utgiverdata
1 a	Nei	Lystrykk?	Carte Postale - samme font	Paul E. Ritter, Bergen - Knackstedt & Näther, Hamburg. nnn
1 b	Nei	Lystrykk?	Carte Postale - samme font	Paul E. Ritter, Bergen. nnn
1 c	Nei	Lystrykk?	Carte Postale - ulik font	Paul E. Ritter, Bergen - Knackstedt & Näther, Hamburg. nnn
1 d	Nei	Lystrykk?	Carte Postale - ulik font	Paul E. Ritter, Bergen. nnn
2 a	Ja	Fotogravyr		Paul E. Ritter, Bergen. Photogravure. No. nnn med logo RPH Kupferdruck
2 b	Ja	Fotogravyr		Paul E. Ritter, Bergen. Photogravure. No. nnn uten logo
3	Ja	Lystrykk?		Paul E. Ritter, Bergen. nnn
4	Ja	Fargetrykk		Paul E. Ritter, Bergen. No. nnn
5	Nei	Fargetrykk	Flaggkort	Paul E. Ritter, Bergen. nnnf
6	Nei	Fargetrykk	Carte Postale - samme font	Paul E. Ritter, Bergen. Nnn. Kunstkort m/tittel på baksiden

Fotogravy/koppertrykk finnes også sammen med Type 1, men siden vi ikke kjenner alle variantene her, er det utelatt i tabellen, for å holde den mer oversiktlig.

Over: Bergenshus Festning, Bergen, nr 283, fra nok en serie i serien. Andre kjente numre, er 278, 279 og 284 – alle med bergensmotiver.

Vi lovet i SOP #84 at vi skulle ta med en oversikt over de kortene som vi nå sammen har registrert (de med laveste numre)- Bidragsytere er: Per Otto, Nils Terje, Ole Georg, Vidar og undertegnede. Tar kun med de viktigste data, og utelater dermed hvit kant/ikke kant – også fordi de som opprinnelig ikke hadde hvit kant, finnes ofte med i et senere opplag. Kanskje vi legger ut denne og andre lister på hjemmesiden vår på et senere tidspunkt.

Nr	Tekst/motiv	Nr	Tekst/motiv
3	Gudvangen (Nærofjord)	102	Fra Oldenvandet
4	Udsigt fra Gullfjeldet	103	Parti fra Opheimsvandet
5	Fra Balholm i Sogn	103	Briksdalsfossen, Olden
8	Meraak i Geiranger	104	Briksdalsbræen, Olden
9	Utsigt fra Tjugedalssæteren	105	Visnæs, Nordfjord
10	Melkevoldsbræ	106	Visnæs, Nordfjord
12	S.M.S. Hohenzollern på byfjorden	107	Fra Strynsvandet
13	Fra Gudbrandsdalen	108	Parti fra Hjelle, Strynsvandet
14	Fra Fortun i Sogn	109	Parti fra Hjelle, Strynsvandet
15	Ottaelven ved Lom	110	Fra Nordfjord
16	Kloumannhuset paa Skaalatoppen	112	Fra Nordfjord
17	Bergen	115	Motiv fra Damsgaard
18	Bergen	116	Motiv fra Damsgaard
19	Bergen	118	Bergen seet fra Fjeldveien
21	Bergen	119	Bergen seet fra Fjeldveien
23	Bergen	121	Fra Vossebanen
25	Bergen	122	Bergen seet fra Fløien
26	Bergen Ved Bergen	123	Bergen seet fra Fløien
28	Øvre Leros Trondhjem	124	Bergen seet fra Fløien
31	Videsæter	125	Bergen. Sandvigen seet fra Fløien
31	Videdalen i Nordfjord	126	Bergen seet fra Sandvigen
33	Tystigbræen	127	Bergen seet fra Damsgaardsfjeldet
35	Balholm i Sogn	128	Bergen seet fra Løvestakken
36	Finnehytte ved Grotlid	130	Bergen seet fra Løvestakken
38	Parti fra Djupvatnet	131	Bergen-Solheimsviken seet fra Løvestakken
40	Djupvandshytten ved Blaabræen	132	Bergen seet fra Ulriken
41	Ved Djupvandshytten	134	Syv Søstre og Prækestolen
42	Ved Djupvandshytten	138	Parti fra Balholm
43	Fra Geiranger	140	I Skjærgaarden
48	Fra Geiranger	142	Fjærland i Sogn
49	Fra Geirangerfjorden	144	Horungtinder i Sogn
51	Fra Nordangsfjorden	149	Nærøfjorden ved Gudvangen
52	Fra Meraak, Geiranger	151	Veiparti ved Gudvangen
61	Aalesund	153	Wilhelms høi ved Stalheim
66	Fra Moldeheien	155	Stalheimskleven
68	Nedre Leros, Trondhjem	156	Stalheimskleven
87	Nedre Leros, Trondhjem	157	Nærødalen
88	Ved Trondhjem	158	Sivlefoss ved Stalheim
91	Loen, Nordfjord	159	Sivlefossen
93	Fra Loenvandet	160	Stalheimsfossen
95	Fra Loenvandet	162	Ved Stalheim
96	Ravnefjeldet. Loen	166	Gudvangen
98	Olden. Nordfjord	166	Veiparti ved Gudvangen
100	Nærøfjorden ved Gudvangen	169	Vinje
101	Fra Oldenvandet	173	Vossestrandselven ved Vinje

Paul E Ritter var en geskjeftig herremann, som produserte mange ulike trykksaker – i tillegg til å selge Norge også i utlandet som vi ser av utklippene under.

Paul Ritter har ogsaa iaar tat en hel Del vakre Prospekter af forskjellige naturskjønne Steder i vort Land. Vi heftet os specielt ved en Mappe med 10 Billeder i Farvetryk i en særdeles smagfuld og distret Udførelse. Endel af Billederne vil bli benyttet ved Reiserpanoramaet i Berlin.

Over: Utklipp fra Annonse-tidende 24. juni 1911, med gotisk tekst. "Paul Ritter har ogsaa iaar tat en hel Del vakre Prospekter av forskjellige naturskjønne Steder i vort Land. Vi heftet os spesielt ved en Mappe med 10 Billeder i Farvetryk i en særdeles smagfuld og distret (?) Udførelse. En del av Billederne vil bli benyttet ved Keiserpanoramaet i Berlin.

Norge i utlandet.

Bergen, 17. decbr.

Norge vil fra høsten 1912 være repræsenteret paa de store Kaiserpanorama i Berlin, idet fotograf Paul Ritter i Bergen har truffet overenskomst med Kaiserpanorama om levering av 5 serier paa tilsammen 250 billeder fra Norge. Billederne skal leveres gratis, men Norges statsbaner og Bergenske dampskibsselskab og enkelte andre har paatat sig at betale arbeidets udførelse. Kaiserpanorama har forbindelser i alle Europas storbyer, og de 5 serier vil i løbet av 3 aar være forevist i alle dets filialer.

REKLAME FOR NORGE

Norge vil fra høsten 1912 være representert paa det store Kaiserpanorama i Berlin, idet fotograf Paul Ritter i Bergen har truffet overenskomst med Kaiserpanorama om levering av 5 serier paa tilsammen 250 billeder fra Norge. Billederne skal leveres gratis, men Norges statsbaner og Bergenske dampskibsselskab og enkelte andre har paatat sig* at betale arbeidets udførelse. Kaiserpanorama har forbindelser i alle Europas storbyer, og de 5 serier vil i løbet av 3 aar være forevist i alle dets filialer.

Over: Norge i udlandet, fra Folketidende 17.12.1911 og Reklame fra Norge, Nordisk Tidende 11.01.1912. Disse tekstene er like, så de må være tatt fra en pressemelding, Den til venstre kan benyttes som en leseøvelse for å lære og forstå gotisk skrift bedre. Kaiserpanorama i Märkisches Museum, er et stort automatisk stereokopi-visning opprettet på 1880-tallet.

D/S. »VEGA«, »MIRA«, »NEPTUN«
S.Y. »IRMA«.

DET BERGENSKE DAMPSKIBSSKAB
BERGEN.

Paul E. Ritter, Bergen No. 867

Vi har sett flere kort med reklame for BDS, også med andre vignetter, som vist i SOP #68.

Under: Ritter samarbeidet også senere med BDS, i tillegg til Nordenfjeldske, som Tor Myklebust har funnet frem til i avisklippet fra Trondhjems Adresseavis, 27. Mai 1911. Den ambisiøse planen som omtales, ble nok underveis parkert av WWI – en krig som Ritter også ble innkalt til.

Norge som turistland.

Nordenfjeldske og Bergenske reklamerer.

Som tidligere meddelt har Nordenfjeldske og Bergenske dampskibsselskaper samt Norges statsbaner i forening ydet bidrag til en tysk fotograf Paul E. Ritter, for at han i sommer kan reise rundt i Norge og ta bilder som skal sendes til „Kaiserpanorama“ i Berlin, som foreviser stereoskopiske bilder fra de forskjellige verdensdeler.

Meningen er, at der skal leveres 5 serier, hver paa 50 bilder, og bildene vil bli hentet fra Bergensbanen og de to dampskibsselskapers turistturer. Serierne skal leveres gratis til „Kaiserpanorama“, som har over 200 filialer rundt om i de forskjellige europeiske lande, og som da besørger al reklame for hille-

derne i sin egen interesse. At denne reklame er lønsom for Norge, vil fremgaa av følgende regnestykke. Selskapet lar bildene forevise i en uke paa hvert sted, og reklamen vil koste det 50 Mark pr. uke. Det kan nævnes her, at programmene indeholder en utførlig beskrivelse av de egne som forevises i stereoskopet.

Naar saa selskapet garanterer, at hver serie skal forevises paa 200 forskjellige steder i løpet av 10 aar, og der efter planen skal være 5 serier, blir selskapets reklameomkostninger 100,000 Mark, og denne reklame er til Norges fordel. Anskaffelsen av bildene vil bli omkring 1 procent av dette beløp.

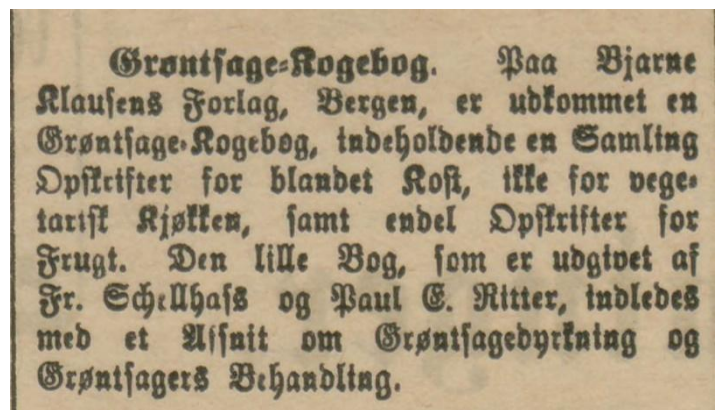
Det tyske „Kaiserpanorama“ er aapent hele dagen, og det er mode at besøke det. Der kan man dagen lang se folk som planlegger sine reiseruter for sommeren og benytter anledningen til at vælge det bedste. Det ser ut til at være en god tanke som her blev realiseret.

T.v. Vi tar med et kort til fra Ole Georg, "Trondhjem", uten kortnummer. Han antyder at dette kan være fra Ladehammeren.

I tillegg til de "seriene" vi har omtalt, en del kort uten numre, der noen av dem har vært i hefte med stifter på venstre side. Disse har ikke PK-baksider.

Ritter var i en lengre periode leder av Amatørfotografenes Forening, og også Selskapet til Amatørfotografiens Fremme, så han gjorde også en stor innsats for å bidra til at flere begynte å ta bilder – til glede for samtiden og oss etterkommere.

Over: Utklipp fra Bergens Aftenblad 19.januar 1906 med teksten "Grøntsage-Kogebog. Paa Bjarne Klausens Forlag, Bergen, er udkommet en Grøntsage-Kogebog, indeholdende en Samling Opskrifter for blandet Kost, ikke for vegetarisk Kjøkken, samt endel Opskrifter for Frugt. Den lille Bog, som er udgivet af Fr. Schellhafs og Paul E. Ritter, indledes med et Utsnit om Grøntsagedyrkning og Grøntsagers Behandling.

T.v. portrett av Ritter. Kilde marcus.uib.no. Etter bergensbrannen flyttet han i 1916 til Tyskland hvor han bodde til sin død i Hamburg, 10.juni 1957.

Avslutningsvis vil vi takke alle som har bidratt med oversikter, kommentarer og skanninger – som har gitt oss grunnlag til å dokumentere bedre Ritters postkortproduksjon og øvrige virksomhet.

Kilder er oppgitt fortløpende så de gjentas ikke her.